

ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ «МАРКСОВОЇ КОНЦЕПЦІЇ ЛЮДИНИ»

Актуальність теми дослідження: Буття світу і людини з її духовністю та свободою вичерпує все суще. Немає нічого надприродного. Людина не лише актор, але й автор своєї історичної і світової драми, корені якої сягають в історію праці. По-друге, в теорії людини докорінно переосмислені основи людської суб'єктивності. Якщо матеріаліст Людвіг Фейєрбах уявляв людину у вигляді споглядання, а Іммануїл Кант, Георг Гегель та інші – у вигляді чисто духовної активності, світ поставав у вигляді об'єкта, продукту суб'єктивності, духу, то в концепціях Карла Маркса і Фрідріха Енгельса основу людини, її суб'єктивність становить предметно-чуттєва, природо-перетворююча матеріально-виробнича практична діяльність. **Мета дослідження:** Усвідомити, що таке «людина» з точки зору марксизму. **Об'єкт дослідження:** Людина. **Предмет дослідження:** Марксівська концепція людини. **Завдання дослідження:** Центральним поняттям марксистської філософії є людина – її природа та її діяльність. Природу людини Маркс розглядав як деяку величину, а не чистий лист паперу; це жива людська істота, що проявляється в різних історичних формах свого існування. Історія є історією людини, самовиразом її в процесі праці й виробництва [2, с. 390]. Як суб'єкт діяльності людина – суспільна (а не біологічна лише) істота. У єдності сутнісного і суб'єктивного визначення людина – предметно-соціально-діяльнісна істота. Цим виражено історико-матеріалістичне розуміння основи буття людини. Свідомість, духовність розуміються Карлом Марксом як вторинне визначення людини. Духовність – необхідна властивість людського існування. В історії суспільства діють люди, обдаровані свідомістю, розважливо чи під впливом пристрастей, прагнуть до певної мети. Тут ніщо не робиться без свідомого наміру чи бажаної мети. Але хід історії підкоряється внутрішнім загальним законам. Зіткнення численних окремих прagnень і дій приводить в історії до стану, повністю аналогічного тому, який панує в позбавленій свідомості природі. В масштабах буття світу, суб'єктивність вторинна, не субстанціальна. Вчення про практичну трудову діяльність по-новому висвітлює людину як суб'єкт суспільного буття людини. Людина – це багатомірний світ, що формується на основі предметно-почуттєвої діяльності, охоплюючи суспільство і олюднену природу. Матеріалістичне переосмислення суб'єкта і суті людини – ключ до філософського переосмислення світу, всього сущого. Для попередників Маркса людина – продукт природи; природа сприймалася лише як об'єкт людського споглядання, а людина, як споглядаюча істота. Філософія марксизму сприймає ідею важливості природи у житті людини, але природа перестає бути лише колискою людини: неперервно змінюється людиною у процесі її трудової діяльності. Змінюючи природу за її законами, реалізуючи в ній мету, потреби та здатності, людина історіює, суб'єктивує природу, залучаючи її до свого світу. І вся історія людства – процес неперервної зміни природи людиною, у тому числі своєї власної природи. Природа не якийсь чужий людині об'єкт, а суб'єктивований об'єкт, розкрити книга людської історії, наочна картина сутнісних сил суспільної людини. Доки існують люди, стосунки з природою та між собою – дві нероздільні сторони єдиного процесу: гармонізація відносин – суспільний прогрес природи, суспільства. Природа необхідна для нормальної життєдіяльності людини [1, с. 203–204]. Відомо, що К. Маркс розглядав людину в її історичному становленні як результат самої історії і розвитку виробництва. Безперечно людина виділилася зі світу природи. Але у всіх своїх проявах вона виступає як суспільна людина, і сутність людини полягає в тому, що її життєдіяльність – це складний, заснований на матеріальному виробництві, що здійснюється в системі суспільних відносин, процес свідомого, цілеспрямованого, перетворювального впливу на навколишній світ і на саму людину для забезпечення свого існування, розвитку [4, с. 12]. Діяльність же людини – це творчий процес, коли індивід виступає активним виробником, а не пасивним реципієнтом. Для розуміння Марксової концепції діяльності важливо зрозуміти його уявлення про взаємодію суб'єкта і об'єкта, які знаходяться у нерозривному зв'язку. Кожна річ може слугувати посиленню власних здібностей суб'єкта. «... Не лише п'ять зовнішніх почуттів, але й так звані духовні почуття (воля, любов) виникають лише завдяки наявності відповідного предмету, завдяки олюдненій природі» [2, с. 390]. Незалежність і свобода, за Марксом, ґрунтуються на акті самореалізації, що тотожне праці. Остання розглядається як прояв індивідуальності, власних фізичних та психічних сил. Саме тому праця викazuje претензії не стільки за несправедливий розподіл багатств, скільки за те, що він перетворив працю у примусову, відчужену, беззмістовну роботу, а тим самим людину – у немічного каліку, що позбавлений власної індивідуальності. Через це мета розвитку особистості – це формування досконалого універсального індивіда, вільного від спеціалізації. Система радянської освіти була цілком побудована на цій zasadі і ґрунтувалася на такому баченні людини та праці як прояву її індивідуальності. Але в погоні за «світлим майбутнім» праця перестала бути проявом індивідуальності, оскільки перетворилася з цілі на засіб [2, с. 396]. Для Маркса відчуження відбувається в праці та розподілі праці, яка має бути живим зв'язком з природою, створенням нового світу й самого себе. Але з розвитком приватної власності й розподілом праці праця втрачає характер виразу людських творчих сил. Праця й продукти праці набувають самостійного буття, незалежно від волі й планів людини. Тому зрозумілим стає заперечення Марксом приватної власності та розподілу праці в «золоту епоху» історії людства – за соціалізму, оскільки відчуження перетворює індивіда у раба речей. Наступною фундаментальною категорією Марксової концепції є соціалізм. Із вищевикладеного стає зрозумілим, що метою останнього є людина. Суттєві елементи соціалізму в тому, що людина бере участь у виробництві, об'єднаному й позбавленому конкуренції; що продукція знаходиться в неї під контролем і не перетворюється на сліпого ідола, що підкорює її собі. Такий погляд категорично виключає можливість вважати соціалізм таке суспільство, в якому людина є об'єктом маніпулювання з боку бюрократії, навіть якщо ця бюрократія керує всією державною економікою. Це означає, що кожна окрема людина бере активну участь у плануванні й виконанні планів; це означає втілення у життя економічної й політичної демократії [2, с. 404]. Перед тим, як оцінити роботу Е. Фрома щодо аналізу Марксової концепції, слід зупинитися на ривках, в яких може перебувати будь-яке знання. Вчення про них ми знаходимо в давній ведичній філософії, яка розглядає світ як переплетення трьох яостей матеріальної природи – це якості добра, жаги й невігластва. Для кращого розуміння їх можна представити в якості базових психологічних програм, під впливом яких може знаходитися індивід. Так, програма невігластва означає, що індивід не володіє знаннями про матеріальний світ (про існування об'єктивних законів, за якими він функціонує) й живе хаотичним життям; програма жаги означає, що індивід прагне власними зусиллями відкрити істину; програма добра означає, що індивід усвідомлює наявність об'єктивних законів (істин), прагне отримати знання про них й користуватися ними у повсякденному житті [5, с. 7]. Відповідно, чим більша кількість людей, поведінка яких керована однією й тією ж самою програмою, в той бік і спрямований вектор суспільного розвитку [3, с. 2]. Єдність теорії і практики здатна забезпечити успіх революційного перетворення світу. Це – нова теорія суспільства, заснована на новому розумінні ролі і місця людини в процесі суспільного розвитку. Матеріалістичне розуміння історії, розуміння людини несумісні з гегелівською діалектикою. Якщо Гегель розробив діалектику для аналізу процесу мислення Світового духу, то Маркс вперше з позицій матеріалізму творчо переосмислив гегелівську діалектику і розробив матеріалістичне вчення про розвиток як діалектичний метод дослідження світу. Якщо для Гегеля процес мислення є самостійний суб'єкт, ідея, творець дійсного, то у Маркса ідеальне, ідея є лише моментом матеріального, що пересаджене у людську голову і перетворене в ній. У філософії марксизму діють два принципи пізнання: принцип матеріалізму і принцип діалектики [1, с. 204]. **Висновок:** Аналізуючи практику, Карл Маркс і Фрідріх Енгельс логічно прямують до нового розуміння суті людини як сукупності суспільних відносин. Це – найважливіший момент нового вчення про людину. Матеріально-виробнича діяльність завжди здійснюється у суспільстві і за допомогою суспільства. В процесі трудової діяльності людина, вступає у суспільні відносини з іншими людьми.

Список використаних джерел

1. М. І. Горлач Філософія, Харків, 2000 р. С. 202–204.
2. Марсєв С., Марсєва Е. // Історія філософії (загальний курс). «Фрейдомарксизм» Е. Фрома. М.: Прес, 2005. 487 с.
3. А. Новоженець // Філософський аналіз «Марксової концепції людини», Тернопіль, 2019 р. С. 2.
4. Невідомий автор // «Проблема світу і людини в історії філософської думки», 2019, URL://<https://textbook.com.ua/filosofiya/1473453656/s-5>
5. Тарасов А. Спадщина Еріха Фромма для радикала кінця XX – початку XXI століття [Електронний ресурс] // Лекція з циклу «Громадська думка XX століття: практично цінне для політичного радикала наших днів», прочитаного у Вільному університеті ім. С. Курьохіна в 1996–1997 роках. - 31 березень 1997. URL://<https://radical-xxi.narod.ru/fromm.htm>